

8 Miljø og klima

I retningslinjenes § 4 heter det at: «Observasjon eller utelukkelse kan besluttes for selskaper der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for: [...]

- e. alvorlig miljøskade
- f. handlinger eller unnlater som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser»

8.1 Alvorlig miljøskade

Under miljøkriteriet har Etikkrådet i 2022 fortsatt arbeidet med saker som gjelder negativ påvirkning på spesielt viktige naturområder eller som gir økt risiko for utryddelse av truede arter. Det kan være mange årsaker til at alvorlig miljøskade oppstår. I flere saker har rådet sett på utbygging av viktig og sårbar natur til landbruk, gruvedrift, vannkraft, infrastruktur eller andre formål, og det er saker på forurensing fra industri og skipsopphugging. Arealbruk, høsting av naturressurser og forurensing er, ifølge Naturpanelet,⁶ de tre viktigste blant de fem hovedårsakene til tap av natur og naturgoder globalt, i tillegg til klimaendringer og spredning av fremmede arter. Etikkrådets arbeid bidrar dermed til å sette standarder for hva som må anses som alvorlige normbrudd, knyttet til det som de internasjonale fagmiljøene anser som de viktigste truslene mot naturen globalt sett.

I mange av miljøsakene Etikkrådet vurderer viser det seg at svake policyer og systemer for konsekvensutredning og beslutningsprosesser svekker mulighetene til å identifisere risiko for alvorlig miljøskade. Mangel på metoder for å utvikle og dokumentere avbøtende tiltak er altså en del av trusselbildet. Dette er også i tråd med Naturpanelet, som finner at de underliggende samfunnsmessige årsakene til naturskade og naturtap er å finne i økonomiske, demografiske, regulatoriske, kulturelle og andre forhold.⁷ Dermed bidrar Etikkrådets arbeid også til å avdekke underliggende årsakssammenhenger, avklare nøkkelfaktorer bak normbrudd, og peke på muligheter og behov for utvikling.

6 IPBES (2019): Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. S. Díaz, J. Settele, E. S. Brondízio, H. T. Ngo, M. Guèze, J. Agard, A. Arneth, P. Balvanera, K. A. Brauman, S. H. M. Butchart, K. M. A. Chan, L. A. Garibaldi, K. Ichii, J. Liu, S. M. Subramanian, G. F. Midgley, P. Miloslavich, Z. Molnár, D. Obura, A. Pfaff, S. Polasky, A. Purvis, J. Razzaque, B. Reyers, R. Roy Chowdhury, Y. J. Shin, I. J. Visseren-Hamakers, K. J. Willis, and C. N. Zayas (eds.). IPBES secretariat, Bonn, Germany. 56 pages. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3553579>

7 IPBES (2019)

Boks 8.1 Naturavtalen

I desember 2022 skrev 196 land under på den globale Kunming-Montréal Naturavtalen, som har som hovedmål å stoppe tapet av natur og naturmangfold og sikre mer rettferdig fordeling av naturens goder innen 2050. Denne avtalen signaliserer økende internasjonal oppmerksomhet om vårt felles globale ansvar for å ivareta naturen og naturgodene. En nyvinning ved Naturavtalen er at den setter klare og ofte tallfestede mål for å redusere tap av naturmangfold. Det er også nytt at avtalen plasserer et ansvar hos næringslivet og finansbransjen for å bidra til å redusere tapet av natur.⁸ For eksempel forventes næringslivet, og spesielt store internasjonale selskaper, å overvåke, vurdere, og åpent dele informasjon om eksponering for naturrisiko og om selskapets avhengighet av og påvirkning på naturen. Selskapene forventes videre å gjøre denne informasjonen åpent tilgjengelig for forbrukerne og myndighetene, slik at naturrisiko og negativ påvirkning kan reduseres, og bærekraftig produksjon og positive effekter økes (Naturavtalen, mål 15). Myndighetene skal integrere naturhensyn og naturens verdier i politikk, regulering, planlegging, og utvikling (mål 14) og ta hensyn til natur i all arealplanlegging på land så vel som i havet for å bringe tap av viktige naturområder nær null innen 2030 (mål 1). Viktig er også Naturavtalens ambisiøse mål for å fase ut naturskadelige subsidier med 500 milliarder dollar i året innen 2030 (mål 18), mobilisere og innrette offentlig og privat finansiering av bevaring og restaurering av natur (mål 19) samt sikre kapasitets- og ressursdeling (Mål 17, 20, 21). Denne pakken av mål gir sterke insentiver til utvikling av normer og terskler for hva som utgjør alvorlig naturskade, samt til nye systemer for overvåkning og rapportering av næringslivets og finanssektorens miljøpåvirkning og miljøavhengighet i årene fremover.

I mange av tilrådingene om utelukkelse som Etikkrådet har gitt under miljøkriteriet, har grunnlaget for vurderingen vært tap av globalt truede arter og tap av viktige økosystemer. I 2022 har Etikkrådet blant annet sett nærmere på enkelte vannkraftverksprosjekter der også risikoen for å skade naturmangfoldet er stor. Det indiske selskapet NHPC Ltd som bygger, eier og drifter Lower Subansiri vannkraftprosjektet i India, ble utelukket i 2022 både på grunn av neddemningen av et over 30 km² svært artsrikt område (*global biodiversity hotspot*) og konsekvensene nedstrøms knyttet til driften av kraftverket.

Rådet har i 2022 arbeidet videre med å vurdere selskaper i fondet der det kan være risiko for at virksomheten skader internasjonalt viktige verneområder eller områder med spesielt viktig naturmangfold. De største risikoene er knyttet til gruvedrift, landbruksproduksjon, energiproduksjon og infrastrukturprosjekter. Mange av selskapene, som har blitt identifisert gjennom flere konsulentrapporter, har prosjekter som ennå ikke er påbegynt, men som rådet vil følge med på. For andre selskaper har Etikkrådet startet vurderingen av miljørisiko, og arbeidet vil fortsette i 2023.

8 Kunming-Montreal Global biodiversity framework <https://www.cbd.int/doc/c/e6d3/cd1d/daf663719a03902a9b116c34/cop-15-l-25-en.pdf>

Observasjon av selskaper har også vært en viktig del av Etikkrådets arbeid under miljøkriteriet knyttet til biologisk mangfold i 2022. Her vurderer rådet om tiltak som selskapene har gjennomført, er tilstrekkelige til å redusere risikoen for alvorlig miljøskade. Slike vurderinger kan være vanskelige, blant annet på grunn av mangelfulle miljødata. Selskaper kan også ha flere typer aktiviteter som er problematiske. For ett av selskapene som står til observasjon, har det kommet frem at et annet datterselskap enn det som var årsaken til observasjonsbeslutningen, har virksomhet der risikoen for tap av viktig biologisk mangfold er stor. Basert på Etikkrådets erfaring ser det ut til at selskaper som har svake policyer og systemer for å kartlegge og avbøte negative konsekvenser av sin virksomhet, har høyere sannsynlighet for å bli involvert i flere normbrudd enn andre.

Etikkrådet har også arbeidet med selskaper som er ansvarlig for alvorlig forurensning både knyttet til gruvedrift og annen virksomhet. Tilrådommen om det koreanske selskapet Young Poong Corp gjelder alvorlig forurensning fra et smelteverk i Sør-Korea. Selskapet besvarte ikke Etikkrådets spørsmål underveis i utredningsprosessen, men har i ettertid gitt uttrykk for at det ønsker å dele informasjon for at utelukkelsen skal kunne oppheves. Etikkrådet har også fått spørsmål fra andre selskaper om hva som skal til for å oppheve en utelukkelse, og ser dette som en indikasjon på at utelukkelse kan føre til endringer i rapportering og forhåpentligvis også i selskapspraksis.

Uakseptabel skipsopphugging («*beaching*») fortsetter å være et viktig område for Etikkrådets arbeid, slik det har vært siden 2017. Etikkrådet følger løpende med på om selskaper strandsetter skip eller oljeplattformer til opphugging enkelte steder i Asia. Basert på generell informasjon om miljø- og arbeidsforhold ved opphugging i Bangladesh og Pakistan har Etikkrådet så langt lagt til grunn at opphugging der innebærer en uakseptabel risiko for miljøskade eller grove brudd

på arbeidstakerrettigheter. Risikoen ved opphugging i India vurderes fra sak til sak. Etikkrådet besøkte flere huggeverft i India i 2022 og observerte store forskjeller mellom dem når det gjelder tiltak for å hindre miljøskade. Etikkrådet har vært i kontakt med flere selskaper som har avhendet skip til opphugging på en uakseptabel måte, og noen selskaper har innført ny policy for ansvarlig skipsopphugging som en følge av dette. I 2022 ble det offentliggjort at det koreanske selskapet Hyundai Glovis Co ble satt til observasjon fordi det hadde avhendet skip til uakseptabel opphugging, men hadde signalisert at det ville endre sin praksis på dette området.

8.2 Endring for klimakriteriet

Etikkrådets retningslinjer har inneholdt et kriterium om uakseptable klimagassutslipp siden 2016. Etikkrådet har gitt fem tilrådninger, og til sammen fire selskaper er utelukket under dette kriteriet. Praktiseringen av kriteriet har vært utfordrende. I årsmeldingen for 2021 redegjør rådet for sin begrunnelse for å foreslå å overføre hovedansvaret for klimakriteriet til Norges Bank. Rådets brev til Finansdepartementet om dette er også vedlagt årsmeldingen for 2021.

Denne endringen ble vedtatt gjennomført i 2022, slik at Norges Bank nå i praksis har hovedansvaret for klimakriteriet. Selve kriterieteksten er ikke endret. Etikkrådet vil for en periode følge opp de selskapene som allerede er utelukket, men vil normalt ikke utrede nye selskaper under klimakriteriet.